

JAN KŘÍŽ, *Církev a spása nekřesťanů v magisteriu katolické církve po Druhém vatikánském koncilu*, diplomová práce, Olomouc 2021, 90 s.

CMTF UP, Katedra systematické teologie, obor: Katolická teologie.

Posudek vedoucího práce

Kvalifikační práce Jana Kříže se soustředí na téma spásy nekřesťanů. Jedná se nepochybně o téma, které je zároveň přitažlivé, ale i závažné, subtilní a současně též potenciálně skýtající napětí i konflikt. Kromě toho se ocitáme před komplexní problematikou, neboť zabývat se tímto argumentem poctivě, znamená přistoupit k němu z hlediska hned několika dogmatických traktátů: kristologie a soteriologie, pneumatologie, nauky o milosti i antropologie, misiologie a ekleziologie.

Posлуhač se rozhodl, že k otázce přistoupí prvořadě z ekleziologického hlediska, a jak vystihuje název práce, vydal se cestou zkoumání problému spásy nekřesťanů především z pohledu církve a jejího poslání. Po formální stránce se jeho přístup konkretizoval do studia dokumentů učitelského úřadu katolické církve po 2. vatikánském koncilu, jak dále pregnantně dosvědčuje titul jeho elaborátu. Text, který svým rozsahem v mezích překračuje standardní rozsah obdobného typu práce, je rozdělen do dvou částí, kterým předchází úvod a které jsou ukončeny závěrem, po němž následují anotace a seznamy bibliografie a použitých zkratk.

Hned v prvních slovech své práce autor klade otázku, která jej bude provázet během psaní celého textu: „Existuje spása mimo církve?“ Přitom již v úvodním odstavci nastiňuje, že jádro dramatu, jež takto postavená otázka otevírá, spočívá v nároku, který spojuje *jedinečnost a univerzalitu* poslání církve. Poté co správně a s náležitými odkazy uvede, že se jedná o téma traktované předními světovými teology 20. století, předloží student vlastní záměr bádání: V práci se pokusí zjistit, jaká je nauka církevního magisteria k dané otázce po 2. Vatikánu. Aby dostal předsevzetí, bude metodologicky postupovat tímto způsobem: shromáždění zásadní magisteriálních textů, jejich prezentace, analýza a srovnání. Diachronický postup mu umožní, aby bylo zřejmé, v čem na sebe výroky magisteria navazují a v čem se od sebe liší.

Práce je strukturována do dvou částí: první, rozsahem kratší (s. 9–21) má přitom povahu propedeutickou, neboť podává přehled stěžejních formulací nauky církve o spásě nekřesťanů jednak před 2. vatikánským koncilem a jednak v dokumentech samotného ekumenického sněmu. Jedná se o vhodný způsob ukázat – třebaže jen ve velmi schematické podobě – jak se k řešení otázky přistupovalo v dějinách křesťanské nauky a jakou dogmatickou bázi stanovil pro následné období 2. vatikánský koncil. První kapitola je tudíž vydařeným představením vhodně vybraných textů magisteria, které v různých kontextech dějin křesťanstva interpretují starobylý axiom *Extra Ecclesiam nulla salus*. Obdobně zdařilá je i prezentace koncilního učení o spásě nekřesťanů, která je obsahem druhé kapitoly práce. Autor hermeneuticky správně předkládá nejprve ekleziologické předpoklady obsažené v dogmatické konstituci *Lumen gentium* (sakramentalita církve, *elementa Ecclesiae*, stupňovité přičlenění k církvi), aby následně upozornil na misiologická a antropologická východiska nauky o spásě nekřesťanů, jak je předkládá *Gaudium et spes*, *Ad gentes* a *Dignitatis humanae* (univerzální spasitelná Boží vůle, náboženská svoboda). Náležitá volba textů z koncilních dokumentů výstižně zachycuje stěžejní architektonické prvky, které umožnily, aby koncilní otcové v perspektivě obnovy církve jednak zužitkovali dosavadní vývoj nauky a jednak uplatnili nové akcenty a vhledy.

Druhá část textu diplomové práce (s. 22–75) tvoří podle slova autora „vlastní jádro“ jeho bádání, čemuž odpovídá též její délka. Pomocí pozorné četby papežských dokumentů a jiných textů orgánů římské kurie zde student ve čtyřech kapitolách načrtává panorama přístupů k otázce spásy nekřesťanů, jak vykristalizovalo v desetiletích od ukončení 2. Vatikána až po současnost. Úvodní kapitola této části se věnuje Pavlu VI., jehož příspěvek k problematice se odvíjel jednak od jeho vlastní vize reformy církve, kterou představil

v programové encyklice *Ecclesiam suam*, a jednak od evangelizační dynamiky vyjádřené v exhortaci *Evangelium nuntiandi* na sklonku pontifikátu. Jako klíčové pojmy autor správně identifikuje dialog a spásu. Z dokumentů, jejichž autorem byl Jan Pavel II. se diplomant zaměřil zvláště na encykliky *Redemptor hominis*, *Redemptoris missio*, přičemž neopomenul ani rozbor relevantních úryvků z *Dominum et vivificantem* a *Tertio millenio adveniente*. V této kapitole student výstižně upozornil nejen na kristologický, antropologický, ekleziologický a misijní rozměr otázky, ale vyzdvihl též specifický důraz papeže Wojtyły na pneumatologickou stránku problematiky spásy nekřesťanů. S tímto posledně jmenovaným aspektem souvisí také otázka pojetí modlitby nekřesťanů u Jana Pavla II., které se věnuje Jan Kříž s velkou pozorností a zájmem. Třetí kapitola druhé části předkládá základní rysy nauky, jak je vyjádřily tři důležité magisteriální texty, které vznikly v době pontifikátu polského papeže: dokument *Dialog a hlásání* Papežské rady pro mezináboženský dialog, *Katechismus katolické církve* a deklarace *Dominus Iesus*, kterou vydala Kongregace pro nauku víry. Závěrečná kapitola vrhá pohled na specifika, která do celého diskurzu přináší současný papež František, a to konkrétně v exhortaci *Evangelii gaudium* a v encyklice *Fratelli tutti*. Přínosem takto koncipované stěžejní části práce je nejen to, že jsou snadno patrné konstanty i rozdíly v přístupu jmenovaných autorů a dokumentů. Student totiž dává nahlédnout též do souvislostí vzniku jednotlivých textů, což umožňuje čtenáři reflektovat různé etapy života pokoncilní církve a teologie. Zdařile jsou např. načrtnuty pasáže o teologii osvobození a o formování „teologie náboženství“, zmíněna je ožehavá otázka vztahu křesťanství a mimokřesťanských spiritualit, je tematizována (byť zběžně) též problematika globalizace a univerzální solidarity.

V závěru celé práce autor shrnuje etapy svého bádání, a to formou krátkého vyhodnocení jednotlivých kapitol. V odpovědi na svoji ústřední otázku konstatuje, že pokoncilní magisterium jednak potvrzuje možnost spásy nekřesťanů a jednak trvá na jedinečnosti a univerzalitě ekonomie spásy trojjediného Boha.

Jaké jsou klady předložené práce?: 1) autorovi se podařilo shromáždit všechny klíčové prameny k problematice; 2) tyto prameny velmi zdařile prezentoval, analyzoval a na četných místech také sám přeložil; 3) práce bere v potaz nejnovější studie k tématu, které byly publikovány v zahraničí; 4) z hlediska jazykového stránce je text v podstatě bezchybný, napsaný čtivě a ukázněně, bez zabíhání do detailů; 5) ačkoliv je patrný autorův osobní zájem o problematiku, jeho argumentace zůstává věcná, nesklouzává na rovinu emocí, ale opírá se o pozornou četbu textů; 6) členění práce je přehledné, odkazy v poznámkách přesné (i když není zřejmé, odkud cituje patristiku – PL/PG?).

Co by bylo namíste práci naopak vytknout?: 1) v úvodu práce chybí přehled česky publikovaných odborných prací a článků k tématice, což je škoda, neboť taková rešerše by byla nesmírně cenná a ukázala by přínos a samotného originalitu autora textu; 2) alespoň ve formě rozsáhlejší poznámky pod čarou by bylo vhodné uvést texty Benedikta XVI., které se vztahují k tématu. Jakožto prefekt J. Ratzinger sice stojí za textem *Dominus Iesus*, nicméně i rešerše jeho „papežských“ textů by rozhodně byla na místě; 3) bylo by vhodné do první kapitoly doplnit základní relevantní biblické texty; 4) v patristické části se jeví jako nedostatečně reflektované pojmy *praeparatio evangelica* a *semina Verbi*. Jelikož v magisteriu 20. stol. půjde o významné kategorie, bylo by vhodné je náležitě vysvětlit; 5) práce vyniká momentem popisným, zatímco samotná komparace přístupů spíše zaostává.

Při obhajobě by se student mohl zaměřit na dvě otázky: 1) V jakých oblastech pokoncilní nauky vidíte kontinuitu a kde naopak zlom, pokud jde o srovnání s 2. Vatikánem? 2) Které vhledy pokoncilního magisteria pokládáte za nejvíce podnětné pro dnešek?

Práci doporučuji k obhajobě a potvrzuji, že odpovídá požadavkům kladeným na diplomové práce. Navrhuji celkové hodnocení A.